

Szemes Béla

Groteszk krimi bohózati elemekkel

Ivan Kusan horvát író munkássága nem ismeretlen a szláv nyelvterület szépirodalmában járatos olvasók és/ vagy színházbarátok előtt. A szerző talán legjobb, Galócza című darabját az elmúlt években több hazai színházunk (budapesti Katona József, nyíregyházi Mórincz Zsigmond Színház) is bemutatta. Kusan drámáját az idei zalaegerszegi nyári színházi évadban az alsóerdei színpadon Tasnádi István találóan aktualizált átdolgozásában A balkáni kobra címmel a kecskeméti Katona József Színház társulatának előadásában láthattuk.

A horvát szerző Galócza címet viselő műve parabolisztikus alkotás, hiszen az 1976-ban írott dramatikusan szöveg cselekménye a XX. század első negyedében játszódik. Témáját egy reneszánsz korabeli ismeretlen angol szerző Fevershami Arden címmel előadott darabja adta, amelynek története szerint a vagyonos parasztgazda felesége szűkebb és tágabb környezetének tagjait akarja rávenni számára feleslegessé vált férje meggyilkolására. Bár az események vezérfonalát meghatározó gyilkosság-motívum köré épül A balkáni kobra című mű cselekménye is, a közép-kelet-európai rendszerváltás társadalmi és morális aspektusa markánsabb megjelenítést kap. A főszereplő valahol a Balkánon élő Juraj Ardonjak, a kétes üzletek eredményeként meggazdagodott vállalkozó, aki a pénz hatalma és társadalmi összeköttetései okán uralkodni kíván az emberek fölött. A balkanizálódott viszonyok között bármit könnyedén megtehet, hiszen korlátlan hatalommal rendelkezik. Felesége, Ankica éppen ezért elhatározza, hogy emberi kapcsolatait felhasználva meggyilkoltatja férjét, ezáltal nemcsak a basáskodó kényúrtól szabadul meg, hanem megszerzi annak vagyonát is. Miközben az asszony különböző fondorlatok útján próbálja tervét megvalósítani, Ardonjak titkárával, Frankiccsal Eszékre utazik. A titkár – talán az egyetlen ember, akiben a vállalkozó megbízik – azt sugalmazza Ardonjaknak, hogy távollétük idején meggyőződhetnek a szép és fiatal Ankica férjéhez (mármint a vállalkozóhoz) kötődő hűségéről. Közben az asszonynak a paraszt Zeljicset sikerül felbérelnie férje meggyilkoltatására, aki a Kobra segítségével az eszéki szállodában tervezi végrehajtani tettét. Különböző bonyodalmak – többek között egy békefenntartó SFOR parancsnok jelenléte – miatt ez nem sikerül, sőt Ardonjakék a könnyed kiruccanás, a felhőtlen szórakozás élményével térnek vissza a városból. Miután Ankica újabb gyilkossági terve is megghiúsul – erdei vadászat közben az asszonynak hevesen udvarló Mozsolt földhivatali gyakornokkal akarja kiviteleztetni – groteszk módon (egy üres borosüveg és a megterített asztalra szervírozott evőeszközök segítségével) családi csetepaté közepette önmaga végez a férfival...

A balkáni kobra című darab tartalmában és formájában is újszerű alkotás. Tartalmilag azokhoz – az utóbbi időben szerencsére egyre szaporodó – szindarabokhoz tartozik, amelyek a térségünkben átélt rendszerváltás utáni időszak szociológiai, pszichológiai, morális sorskérdéseiről adnak hiteles képet, tárják föl annak abszurditását, anomáliáit. Noha konkrét története, szereplői a Balkánhoz köthetőek, olyan közös jelenségekre reflektál, – ebből fakad általánosítható üzenete – amelyek a rendszerváltást követően Közép-Kelet-Európa bármely államában fellelhetőek. Ebből a szempontból kitűnően sikerült Tasnádi István modernizált, korunkra igazított átdolgozása. Formájában az „énekes-zenés népi színjáték” műfaji megjelölés ellenére tökéletesen illeszkedik a cselekmény tartalmához, különösen, ha az alcím második részét – „lövődözéssel és milliókkal” is figyelembe vesszük. Állításunkat meggyőzően bizonyítja, s afelé orientál a dalszövegek tartalma és Monori András zenéje is, hogy A balkáni kobra megismert világ hangulatában távol áll a népszínművek idillikus állapotokat sugárzó miliójétől.

Az alsóerdei előadást a kecskeméti Katona József Színház rendezője, Bodolay Géza állította színpadra. Bodolay világos, részletekig átgondolt és koncepciózus rendezése élvezetes előadást eredményezett. Felfogásában a történet krimiszerű fővonulatát megtartotta, de a gyilkosság grotesksége és a sok-sok mellékesemény (de nem mellékes!) feloldotta a krimik műfajában kötelezően elvárt, feszes logikai (okozati) kompozíciót, és egy lazább szerkezetű, de minden részletében koherens előadást hozott létre. A

különböző stílusok vegyítése, (pl.: Karel Gott Karnevál című számával nyitotta a darabot, tangóharmonikát szólaltatott meg) a narrátor szerepeltetése, a bohózati elemek frappáns és hangsúlyozott alkalmazása, az alkalmi színpad adta térbeli lehetőségek, a felvonultatott kellékek funkciójának maximális kihasználása fokozta a bemutató hatását. Bodolay rendezése egyszerre volt kísérletező, az öncélúságot mellőző és szakmailag igényes.

A rendezés erőnyeinek kiemelése mellett feltétlen elismeréssel szólhatunk a színészi alakításokról. Kőszegi Ákos Ardonjak vállalkozó szerepére történő kiválasztása telitalálatnak bizonyult. Kőszegi életteli, lendületes alakításával rádöbbenett és szembesített bennünket azzal, hogy valamennyiünk ismeretségi körében léteznek hasonló habitusú hús-vér alakok. Hiteles játéka nemcsak az előadás sikerét garantálta, hanem ismételten bizonyította színészi képességeit is. Danyi Judit (Ankica, a felesége) a különböző flörtölésekre hajlamos gazdag vállalkozó csinos feleségét formálta meg. Nőiségéből fakadó különböző szeszélyességeivel együtt határozottan kitart célja mellett: férje meggyilkoltatásával nemcsak önálló életteret, hanem gazdagságot is teremthet önmaga számára. A konspirációs tervek kiötlését, majd sikertelenségét követően végül férje gyilkosává válik. Danyi Judit szerepformálásában felfedezhettük e sajátságos asszonyi sors fő elemeit, a szerepbeli nüanszok visszaadásával azonban adósunk maradt. A Kobra szerepében Mihályfi Balázst láthattuk. Ő a darab groteszk figurája, hiszen félelmet keltő hírneve ellentétben áll nevetségesen szárnalmas megjelenésével, így színrelépése inkább a humor forrásává vált. Mihályfi Kőszegi Ákos méltó párjaként karakteres alakításával járult hozzá az előadás hatásértékének megteremtéséhez. A kulcsszerepek alakítása mellett feltétlenül értékelnünk kell néhány epizód szereplő emlékeztető játékát. Kiss Jenő az intellektuális ismeretekben járattan, de dörzsölt, ösztönösen ravasz parasztember (Mirosláv Frankics), Fazakas Géza (Borisz Mozsolt) a vállalkozó feleségét szerelmével ostromló földhivatali gyakornok, Gidró Katalin (Tonka, Mozsolt húga) az erotikus kisugárzású szolgálólány, Hegedűs Zoltán (Frankics, Ardonjak titkára) a minden titokba beavatott, személyes szolgálatot teljesítő fontos ember, Szokolai Péter (Zsazsics rendőrtizedes) az uniformisba öltözött hatalom megtestesítőjeként hívta fel magára a nézők figyelmét.

A kecskeméti Katona József Színház zalai vendégjátéka kellemes meglepetést keltett. Az alsóerdei színpadon látott előadásuk nem csupán könnyed nyári esti szórakozást nyújtott, de arra is példát mutatott, hogy a szakmailag igényesen kivitelezett bemutatóknak – alkalmiságuk ellenére is – helyük van a hazai színházi életre nevelésben.

„Feltétlen elismeréssel szólhatunk a színészi alakításokról...”